

Час великого народного болю

Департамент культури і туризму
Полтавської обласної державної адміністрації
Полтавська обласна бібліотека
для юнацтва ім. Олесея Гончара

Час великого народного болю

(до Дня пам'яті – 100-х роковин від початку масового штучного голоду 1921-1923 рр. та 75-ї річниці початку Голоду 1946 року)

Бібліографічна пам'ятка

Полтава – 2021

УДК 94(477) «19»
Час24

Упорядник : Надія Карпінська

«Час великого народного болю» (до Дня пам'яті – 100-х роковин від початку масового штучного голоду 1921-1923 рр. та 75-ї річниці початку Голоду 1946 року) : бібліографічна пам'ятка / упоряд. Н. Л. Карпінська ; Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. О. Гончара. – Полтава, 2021. – 16 с.

Хтось сказав, що «Пам'ять – сіра зона між політикою і психологією». Дуже б не хотілося, щоб українська пам'ять про Голодомори була такою «сірою зоною». Їх і так забагато і в українському минулому, і в сьогоденні. Тож мета бібліографічної пам'ятки – допомогти молодим українцям сприйняти українську пам'ять про жертв голоду, яка і по сьогодні залишається деформованою.

Бібліографічна пам'ятка стане у нагоді всім, кому небайдуже питання пам'яті – справжнім патріотам України і щирим вболівальникам за її долю.

Перед Вами, шановні читачі, **бібліографічна пам'ятка: «Час великого народного болю»** (до дня пам'яті – 100-х роковин від початку масового штучного голоду 1921-1923 рр. та 75-ї річниці початку Голоду 1946 року). Вона знайомить Вас з однією із найтрагічніших сторінок історії України. А таких справжніх трагедій, що пов'язані з голодомором і які пережив наш український народ у своєму недалекому минулому, було три: у 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947 рр.

Роки Голодоморів займають в історії нашого народу особливе місце. По-перше, кількістю своїх незчисленних жертв. По-друге, тема голодоморів була закритою для пересічних громадян протягом усіх років радянської влади. Мільйони селян, дорослих і дітей, померли в ті страшні роки від рукотворного голодомору. Відходять у небуття очевидці голоду, а відтак згасає і народна пам'ять про жахливі злочини.

Трагедія Великого голоду в Україні впродовж кількох десятиріч категорично заперечувалася КПРС та правлячою верхівкою СРСР. Причини й масштаби її приховувалися не лише від світової громадськості, а, передусім, від кількох поколінь радянських людей. Ці намагання приховати загибель від штучного голоду мільйонів селян були марними. Про голодомор знали і досить багато писали на Заході. Громадяни демократичних країн одержували інформацію з газет, журналів, книг. Що ж до наших співвітчизників, то їм матеріали про жахливі події початку 30-40-х років стали відомі лише після розпаду СРСР, коли очевидці змогли згадувати, розповідати, свідчити, а науковці – працювати в раніше недоступних архівах. З'явилася величезна кількість публікацій, особливо багато – у зв'язку з шістдесятиріччям голодомору, коли вперше на всенародному, державному рівні вшанували пам'ять жертв трагедії.

Полтавською обласною бібліотекою для юнацтва імені Олеся Гончара складена пам'ятка, яка дасть змогу читачам зорієнтуватися у величезному масиві матеріалів, що стосуються голодомору. Вона включає друковані матеріали про голодомор впродовж **2003-2021 рр.**

Література згрупована за алфавітом. Матеріали про увічнення народної трагедії в художніх творах подано в алфавіті авторів.

Посібник складено відповідно до чинних стандартів на опис друкованих документів.

Бібліографічні посилання

Агапова Д. Дослідження історії Голодомору варто починати від Петра I / Д. Агапова // Країна. – 2016. – № 45. – С. 10-13.

Актуальні проблеми дослідження голодомору та політичних репресій 1930-х років в Україні : збірник наукових статей за матеріалами "круглого столу" 29 травня 2008 року / [ред. М. І. Степаненко] ; М-во освіти і науки України, Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка, Головна редакційна колегія науково-документальної серії книг "Реабілітовані історією", Обласна спілка краєзнавців України. – Полтава : АСМІ, 2009. – 216 с.

Бадін Є. Три штучних голоди / Є. Бадін // День. – 2017. – 24-25 листоп. – С. 12.

Білик Л. Жити можна? / Л. Білик // Слово Просвіти. – 2018. – 22-28 листоп. – С. 3.

Біль і пам'ять : історія Голодомору 1932-1933 років на Оржиччині / [упоряд. І. І. Сердюченко, В. Л. Андріяка]. – Полтава : ПП Шевченко Р. В., 2010. – 240 с.

Бондарчук А. Їхнє життя згасло. А голоси живуть... / А. Бондарчук // Голос України. – 2020. – 28 листоп. – С. 14-15.

Борисенко В. К. Свіча пам'яті : усна історія про геноцид українців у 1932-1933 роках / В. К. Борисенко. – К. : Стилос, 2007. – 288 с.

Брязгунов Ю. Втрати українців під час голодомору 1932-1933 років на Воронежчині / Ю. Брязгунов // Молодь України. – 2016. – 21 жовт. - С. 4-5.

Брязгунов Ю. Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації / Ю. Брязгунов // Молодь України. – 2016. – 21 жовт. – С. 4.

Булда М. І. Щодень ішли у небуття... : голодомор 1932-1933 років у Чорнухинському районі Полтавської області / М. І. Булда. – Гадяч : "Гадяч", 2013. – 156 с.

Бутенко Є. П. Забуттю не підлягає / Є. П. Бутенко. – Глобине : Поліграфсервіс, 2007. – 80 с.

Василенко В. Голодомор 1932-1933 років в Україні як злочин геноциду : правова оцінка / В. Василенко. – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 2009. – 48 с.

Василенко В. Нинішня російська агресія не відрізняється від мети Голодомору – знищення української нації та її державності / В. Василенко // Голос України. – 2018. – 22 груд. – С. 10.

Васильєв С. Геноцид 1932-1933 [Текст] / С. Васильєв // Військо України. – 2016. – № 11. – С. 50-53.

Великий голод в Україні 1932-1933 років: у IV т. Т. IV. Звіт Конгресово-президентської Комісії США з дослідження Великого голоду 1932-1933 рр. в Україні. – К. : Києво-Могилянська Академія, 2008. – 622 с.

Веремійчик О. 27 листопада – день пам'яті жертв голодоморів в Україні / О. Веремійчик // Українське Слово. – 2021. – 26 жовт.-9 листоп. – С. 12.

Верховна Рада України визнала Голодомор актом геноциду українського

народу. Шість ознак того, чому Голодомор дійсно був геноцидом // Шкільна бібліотека. – 2021. – № 11. – С. 34-38.

Вітолін О. "Антихрист" приніс у Крим репресії, голод і епідемії : [як Ленін "рятував" півострів за рахунок України] / О. Вітолін // Маловідома історія: далеке і близьке. – 2018. – № 2. – С. 26-27.

Власенко В. Україна поплатилася за свободу мільйонами жертв / В. Власенко // Урядовий кур'єр. – 2017. – 24 листоп. – С. 3.

Воловин О. Терор голодом: як науково обґрунтувати кількість жертв? / О. Воловин // День. – 2018. – 13-14 лип. – С. 13.

В'ятрович В. Україна : Історія з грифом "Секретно" / В. В'ятрович. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. – 512 с.

Гаврилова Л. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні / Л. Гаврилова // Позакласна робота з історії. – Харків, 2005. – С. 67-75. – (Б-ка журн. "Історія та правознавство". Вип. 5 (17)).

Ганжа І. Час скорботи і пам'яті (до 70-річчя трагедії) / І. Ганжа, О. Станічнікова, С. Твердохліб. – Полтава : [б. в.], 2003. – 29 с.

Голод-геноцид 1933 року в Україні: історико-політологічний аналіз соціально-демографічних та морально-психологічних наслідків: Міжнар. наук.-теорет. конф., Київ, 28 листопада. 1998 р. : матеріали / ред. С. Кульчицький та ін. – Київ-Нью-Йорк : Вид-во М. П. Коць, 2000. – 536 с.

Голод 1921-1923 років в Україні : збірник документів і матеріалів / упоряд. О. М. Мовчан. – К. : Наукова думка, 1993. – 240 с.

Голод 1932-1933 років на Україні : очима істориків, мовою документів / [упоряд. Р. Я. Пиріг]. – Київ : Політвидав України, 1990. – 605 с.

Голод в Україні 1946-1947 : документи і матеріали. – Київ-Нью-Йорк : Вид-во М. П. Коць, 1996. – 375 с.

Голод в Україні 1932-1933 : вибрані статті / упоряд. Н. Дюк. – Луцьк : Терен, 2006. – 164 с.

Голод 1946-1947 рр. в Україні : колективна пам'ять : збірка свідчень очевидців, спогадів-переказів їхніх рідних, меморіально-публіцистичних статей / упор. В. Марочко ; Національна академія наук України, Інститут історії України, Асоціація дослідників голодоморів в Україні, Дослідна фундація ім. О. Ольжича. – Київ : Видавець Марко Мельник, 2019. – 1176 с.

Голод 1946-1947 років на Полтавщині (до п'ятидесятиріччя трагедії) : матеріали і документи. – Полтава : [б. в.], 1996. – 139 с.

Голодомор був помстою за свободолюбивість українців // Країна. – 2017. – № 45.

Голодомор в Україні 1932-1933 рр. : бібліографічний покажчик. Вип. 1 / [упор. Л. М. Бур'ян, І. Е. Рікун] ; Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького, Інститут історії України НАН України, Фундація українознавчих студій Австралії. – Одеса ; Львів : Вид-во М. П. Коць, 2001. – 656 с.

Голодомор в Україні 1932-1933 рр. : бібліографічний покажчик. Вип. 2 / упор. Л. М. Бур'ян, І. Е. Рікун ; Одеська державна наукова бібліотека ім.

М. Горького, Інститут історії України НАН України. – Одеса : Вид-во "Студія "Негоціант", 2008. – 576 с.

Голодомор – геноцид української нації // Історія та правознавство. – 2018. – № 31-32. – С. 3-23.

Голодомор. Геноцид українського народу 1932-1933 / В. Верстюк, В. Тилішак, І. Юхновський. – Київ : Вид-во ім. О. Теліги, – 2008. – 25 с.

Голодомор 1932-1933 років – геноцид українського народу / Український інститут національної пам'яті. – Київ : Вид-во ім. О. Теліги, 2008.

Голодомор 1932-1933 рр. // Журавльов Д. 100 ключових подій української історії. – Харків, 2014. – С. 323-327.

Голодомор 1932-1933 рр. на Полтавщині: до 75-х роковин. Збірник документів і матеріалів / упоряд. : Бутенко О. О., Коротенко В. В., Пустовіт Т. П. – Полтава : АСМІ, 2008. – 284 с.

Голодомор 1932-1933 років: основні дійові особи і механізми здійснення: матеріали Другої Міжнародної наукової конференції. Київ, 28 листоп. 2003 р. – Київ : МАУП, 2004. – 320 с.

Голодомор 1932-1933 років як величезна трагедія українського народу : матеріали Всеукр. наук. конф. Київ, 15 листоп. 2002 р. – Київ : МАУП, 2003. – 280 с.

Горошко, С. І. Голодомор 1932-1933 рр. : Українська гуманітарна катастрофа ХХ століття / С. І. Горошко, В. І. Червінський. – Київ : Україна, 2016. – 180 с.

Грабовський С. Голодомор: "злочин" чи все ж геноцид? / С. Грабовський // День. – 2019. – 31 жовт. – С. 4-5.

Гринів О. Україноцид – злочин червоної орди без терміну задоволення / О. Гринів // Україна молода. – 2019. – 27 лют. – С. 12-13.

Гришко В. Москва сльозам не вірить: народовбивство по-кремлівськи / В. Гришко. – Київ : Юніверс, 2003. – 246 с.

Дахно І. Правда про голодомор / І. Дахно // Урядовий кур'єр. – 2016. – 26 листоп. – С. 3, 5 ; День. – 2016. – 25-26 листоп. – С. 20-21.

Джеймс Мейс: "Ваші мертві вибрали мене..." / ред. Л. Івшина. – Київ : Українська прес-група, 2008. – 672 с.

Джулай Д. Убиті Голодомором : реальна кількість жертв та докази штучності / Д. Джулай // Україна молода. – 2019. – 13 листоп. – С. 7.

Доля Г. І. Жорна. Істини вічності і уроки виживання / Г. І. Доля. – Полтава : [б. в.], 2006. – 64 с.

Драпак М. Кількісні докази геноциду / М. Драпак // Локальна історія. – 2020. – № 11. – С. 25-27.

Економічна політика тоталітарного режиму // Політична історія України. ХХ століття. – Київ, 2003. – Т. 3. – С. 331-378.

Журжа І. Над прірвою смерті... / І. Журжа // Голос України. – 2016. – 3 груд. – С. 10.

Збарський В. К. Мовчазний апокаліпсис / В. К. Збарський // Голос України. – 2016. – 26 листоп. – С. 4-5.

Зняли проникливе відео про роковини Голодомору // Українське Слово. – 2018. – **8-22 листоп.** – С. 13.

Зяцьєв С. Без шматка хліба [Текст] / С. Зяцьєв // Військо України. –2018. – № 11. – С. 46-51.

Зяцьєв С. Вкрадене дитинство: діти в роки голодомору 1932-1933 років [Текст] / С. Зяцьєв // Демократична Україна. – 2018. – **28 верес.** – С. 3.

Зяцьєв С. Вони пройшли крізь країну, мов рій сарани... / С. Зяцьєв // Демократична Україна. – 2018. – **23 листоп.** – С. 3.

Зяцьєв С. Голова Українського інституту національної пам'яті, кандидат історичних / С. Зяцьєв // Слово Просвіти. – 2018. – **15-21 листоп.** – С. 2-3.

Зяцьєв С. Дитинство, вбите голодом / С. Зяцьєв // Народна армія. – 2018. – **8 листоп.** – С. 18-19.

Зяцьєв С. "На "чорні дошки" заносили цілі села, прирікаючи їхніх жителів на голодну смерть..." / С. Зяцьєв // Народна армія. – 2017. – **23 листоп.** – С. 12-13.

Зяцьєв С. "Наказ – убити голодом селян на Україні..." / С. Зяцьєв // Народна армія. – 2018. – **22 листоп.** – С. 18-19.

Зяцьєв С. "Трактатами, широкими й вузькими шляхами, не минаючи селянських осель... пробирався голод... "червона мітла" повимітала все до зернини..." / С. Зяцьєв // Народна армія. – 2018. – **15 листоп.** – С. 18.

Зяцьєв С. Український селянин ніколи не сприйме добровільно радянську владу... / С. Зяцьєв // Демократична Україна. – 2019. – **22 листоп.** – С. 11.

Зяцьєв С. "Чорні дошки України" / С. Зяцьєв // Військо України. – 2015. – № 11. - С. 46-51.

Історія смерті, життя і пам'яті // Освіта України. – 2018. – **26 листоп.** – С. 8-9.

Капсамун І. Голодомор: випробування правдою / І. Капсамун // День. – 2020. – **8-9 трав.** – С. 4-5.

Капустян Г. Пам'ять 33-го кличе : сповіді свідків і слово історика / Г. Капустян ; Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського, Асоціація дослідників Голодоморів в Україні. – 3-тє вид., доп. – Кременчук : Видавець ПП Щербатих О. В., 2017. – 600 с.

Книга Скорботи України. Полтавська область: м. Полтава, Великобагачанський район, Гадяцький район, Глобинський район, Гребінківський район, Диканський район, Зіньківський район, Карлівський район, Кобеляцький район, Козельщинський район, Котелевський район, Кременчуцький район, Лохвицький район, Лубенський район. – Полтава : АСМІ, 2007. – 504 с.

Ковалів Ю. Усвідомлення й засвоєно-незасвоєні уроки Голодомору / Ю. Ковалів // Слово Просвіти. – 2018. – **22-28 листоп.** – С. 4-5.

Колективізація і голод на Україні: 1929-1933 : збірник документів і матеріалів. – Київ : Наукова думка, 1992. – 733 с.

Колективізація сільського господарства і голод на Полтавщині 1929-1933 : збірник документів і матеріалів. – Полтава : Держ. архів Полтавської області, 1997. – 262 с.

Коломиєць І. Голодомор : спогади однієї родини / І. Коломиєць. – Полтава : Рік, 2002. – 68 с.

Кому був вигідний голодомор? : статті. – Київ : МАУП, 2003. – 56 с.

Конарева Л. Скільки українців загинуло під час Голодомору / Л. Конарева // Урядовий кур'єр. – 2016. – **15 берез.** – С. 4.

Конквест, Роберт. Жнива скорботи : радянська колективізація і голодомор / Р. Конквест. – Київ : Либідь, 1993. – 384 с.

Коноваленко Л. Історичні документи про витоки, причини та наслідки Голодомору в Україні [Текст] / Л. Коноваленко // Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика викладання. – 2018. – **№ 4.** – С. 23-32.

Крамаренко О. Розплата за постгеноцидну глухоту / О. Крамаренко // Україна молода. – 2016. – **24 листоп.** – С. 6.

Кудрін О. "Голодомор був, а геноциду не було"? / О. Кудрін // Літературна Україна. – 2015. – **20 серпня.** – С. 4-5.

Кульчицький С. Голод був тільки там, де українці становили більшість українців / С. Кульчицький // Країна. – 2016. – **№ 45.** – С. 18-20.

Кульчицький С. Голодомор 1932-1933 рр. як геноцид : труднощі усвідомлення / С. В. Кульчицький. – Київ : Наш час, 2008. – 424 с.

Кульчицький С. Голодомор-1933: міфи і реальність / С. В. Кульчицький // Дзеркало тижня. – 2018. – **17 лют.** – С. 15.

Кульчицький С. Мільйони загиблих: скільки саме? / С. Кульчицький // День. – 2018. – **13-14 квіт.** – С. 20-21.

Кульчицький С. Обґрунтування голодомору 1932-1933 рр. як геноциду у світлі концепцій Р. Конквеста й Р. Лемкіна / С. В. Кульчицький // Український історичний журнал. – 2018. – **№ 4.** – С. 98-127.

Кульчицький С. Переддень Голодомору / С. В. Кульчицький // Український тиждень. – 2018. – **№ 43.** – С. 56-59.

Кульчицький С. Як і чому діяв "терор голодом" / С. Кульчицький // День. – 2016. – **13-14 жовт.** – С. 21.

Курган Скорботи. Книга пам'яті жертв голодомору 1932-1933 рр. на Лубенщині : нарис історії пам'ятника / упорядники Янко Д.Г., Козюра І. В., Козюра В. М. – Полтава : АСМІ, 2004. – 116 с.

Лактіонов-Стезенко М. П. Смак трави або приклад швидкої побудови соціалізму в окремо взятій країні / М. П. Лактіонов-Стезенко. – Київ : Дніпро, 2003. – 382 с.

Левчук Н. Втрати міського й сільського населення України внаслідок голодомору в 1932-1934 рр. : нові оцінки / Н. Левчук // Український історичний журнал. – 2015. – **№ 4.** – С. 84-112.

Левчук Н. До питання про "старі" та "нові" підходи до оцінки втрат населення України внаслідок голодомору 1932-1933 рр. / Н. Левчук //

Український історичний журнал. – 2018. – № 2. – С. 179-193.

Лиха коса голодомору 1932-1933 / П. П. Панченко, М. О. Багмет, М. А. Журба та ін. – Київ : Україна, 2008. - 432 с.

Лозинський А. Голодомор – число жертв і визнання геноцидом / А. Лозинський // Українське Слово. – 2018. – **9-22 трав.** – С. 10-11.

Лозинський А. Діти Голодомору / А. Лозинський // День. – 2019. – **22-23 листоп.** – С. 12

Лой В. Ніколи не жаліла власть... / В. Лой // День. – 2018. – **9-10 листоп.** – С. 13.

Лук'янчук Г. Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації / Г. Лук'янчук // Культура і життя. – 2018. – **23 листоп.** – С. 4.

Лук'янчук Г. "Енциклопедія Голодомору": загинуло 7,7 мільйонів українців / Г. Лук'янчук // Культура і життя. – 2018. – **23 листоп.** – С. 4; Слово Просвіти. – 2018. – **23 листоп.-6 груд.** – С. 4-5.

Лук'янчук Г. Повернути правду геноцид-голодомор – наш святий обов'язок / Г. Лук'янчук // Українське Слово. – 2018. – **6-22 жовт.** – С. 12, 14.

Лук'янчук Г. "1932-1933: як голодом вбивали Україну" / Г. Лук'янчук // Українське Слово. – 2019. – **25 листоп.-11 груд.** С. 10-11.

Магрицька І. Міфи і правда про голодомор / І. Магрицька // Українське Слово. – 2016. – **30 листоп.-6 груд.** – С. 1, 5.

Макарюк В. Голодомор 1932-1933 років: причини, передумови, наслідки / В. Макарюк // Гетьман. – 2016. – № 4. – С. 40-43.

Марочко В. І. Голодомор 1932-1933 років в Україні : хроніка / В. І. Марочко, О. Мовчан. – Київ : Києво-Могилянська Академія, 2008. – 294 с.

Марочко В. І. Статистика жертв голодомору: антропологічно-демографічний дискурс / В. І. Марочко // Український історичний журнал. – 2017. – № 5. – С. 112-132.

Марочко, В. І. 1932-1933 : Хроніка Голодомору в Україні / В. І. Марочко, О. Мовчан. – Київ : ТОВ Видавництво "Кліо". – 2020. – 296 с.

Матвієць О. М. Я ще, може, буду живий... / О. М. Матвієць. – Глобине : Поліграфсервіс, 2012. – 550 с.

Маттінглі Д. Жінки в червоних хустинах / Д. Маттінглі // Локальна історія. – 2020. – № 11. – С. 16-19.

Махун С. Чи готовий світ почути правду про Голодомор? / С. Махун // Дзеркало тижня. – 2018. – **24 листоп.** – С. 1, 15.

"Ми пам'ятаємо! Ми сильні". 85-ті роковини Голодомору 1932-1933 рр. // Українське Слово. – 2018. – **8-22 листоп.** – С. 14.

Моргун Ф. Т. Сталінсько-гітлерівський геноцид українського народу. Факти і наслідки / Ф. Т. Моргун. – 3-тє вид., скороч. – Полтава : Дивосвіт, 2008. – 288 с.

Моцний А. П. Страшна правда голодомору (спогади про голодомор 1932-1933 років) : худож.-автобіограф. повість / А. П. Моцний. – Львів : Вид-во М. П. Коць, 2000. – 175 с.

Музиченко Я. Голодомор 1932-1933: втрати від скандалів / Я. Музиченко // Дзеркало тижня. – 2018. – **29 верес.** – С. 15.

Музиченко Я. Наслідки "Хлібного фронту" / Я. Музиченко // Україна молода. – 2019. – **22-23 листоп.** – С. 5.

На чорні дошки заносили цілі села, прирікаючи їхніх жителів на голодну смерть // Демократична Україна. – 2018. – **9 листоп.** – С. 11.

Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932-1933 років в Україні. Полтавська область / упоряд. О. А. Білоусько, Ю. М. Варченко, В. О. Мокляк, Т. П. Пустовіт. – Полтава : Оріяна, 2008. – 1200 с.

Ні могили, ні хресного знаку: Голодомори 1932-1933 і 1946-1947 років у Чорнухинському районі Полтавщини : документи і матеріали. Свідчення / упоряд. Микола Булда. – Чорнухи-Київ : Ін-т історії України НАН України, 2004. – 480 с.

Пам'яті про безвинно загиблих кличе живих // Урядовий кур'єр. – 2019. – **23 листоп.** – С. 4-6.

Пам'ять, закарбована у слові : письменники Луганщини про Голодомор 1932-1933 років / упоряд. І. Магрицька. – Луганськ : Промдрук, 2008. – 80 с.

Папуга Я. Голодомор в Україні й криза КПЗУ 1933 року / Я. Папуга // Історичний календар 2003. – Київ, 2003. – С. 381-388.

Піст від диявола / Серафима (ігуменя). – К. : Мистецтво, 2003. – 112 с.

Помста за Свободу (пам'ять про голодомор) // Позакласний час. – 2018. – **№ 10.** – С. 42-48.

Портрет темряви: свідчення документи і матеріали [у 2 кн. Кн. 2] / авт.-упоряд. П. Л. Ящук. – Київ-Нью-Йорк : Вид-во М. П. Коць, 1999. – 267 с.

Прилипко О. Голодомор у дзеркалі системної кризи моралі та пам'яті / О. Прилипко // День. – 2019. – **22-23 листоп.** – С. 21.

Розсекречена пам'ять : голодомор 1932-1933 років в Україні в документах ГПУ-НКВД. – Київ : Стилос, 2007. – 604 с.

Романюк Д. Убивство голодом / Д. Романюк // Народна армія. – 2018. – **13 верес.** – С. 16-17.

Самченко В. Наталія Дзюбенко-Мейс: Голодомор торкається кожного, навіть якщо він про це ще не знає / В. Самченко // Україна молода. – 2016. – **29 верес.** – С. 8-9.

Семенченко М. В Україну покликали мертві. Але не чули живі / М. Семенченко // Локальна історія. – 2020. – **№ 11.** – С. 40-45.

Сергійчук В. Втрати від Голодомору 1932-1933 років набагато більші, ніж вважають українські демографи / В. Сергійчук // Голос України. – 2017. – **28 січ.** – С. 8.

Сергійчук В. До питання про витоки геноциду українства в 1932-1933 роках / В. Сергійчук // Народна творчість та етнологія. – 2016. – **№ 1.** – С. 11-18.

Сергійчук В. Заокеанська наївність чи свідомо заангажованість, або Скільки мільйонів життів українців забрав Голодомор? / В. Сергійчук // День.

– 2018. – **10-11 серп.** – С. 13.

Сергійчук В. Історико-правові аспекти підрахунку втрат від голодомору-геноциду 1932-1933 років / В. Сергійчук // Народна творчість та етнологія. – 2020. – № 4. – С. 11-26.

Сергійчук В. Не вмер наш народ, хай не втратиться й пам'ять / В. Сергійчук // Голос України. – 2018. – **23 листоп.** – С. 6-7.

Сергійчук В. Параліч історичної пам'яті, або через 87 років німецькі дипломати стали занадто обережними / В. Сергійчук // Україна молода. – 2020. – **11 листоп.** – С. 4.

Сергійчук В. Ушанувати всіх невинно убієних / В. Сергійчук // Голос України. – 2018. – **16 трав.** – С. 4-5.

Сергійчук В. Шкільна статистика як важливе джерело для встановлення кількості втрат під час голодомору-геноциду 1932-1933 років / В. Сергійчук // Народна творчість та етнологія. – 2018. – № 5. – С. 5-27.

Сергійчук В. Як нас морили голодом / В. І. Сергійчук. – Київ : Українська видавнича спілка, 2003. – 252 с.

Сидоренко Н. Голодомор 1932-1933 років в Україні [Текст] / Н. Сидоренко // Сучасний урок: панорама методичних ідей. 10 клас. Вип. 4. – Харків, 2005. – 68-76.

Скріннікова Н. В. Голодомор 1932-1933 рр. – геноцид українського народу. 10 клас / Н. В. Скріннікова // Історія та правознавство. – 2020. – № 28-30. – С. 2-10.

Слободян Л. Голодомор 1932-1933 років: історіографія питання / Л. Слободян // Українознавство. – 2012. – № 2. – С. 83-88.

Слободян Л. Голодомор 1932-1933 років як спосіб морально-психологічного та духовного нищення українського села / Л. Слободян // Українознавство. – 2012. – № 4. – С. 26-32.

Слободян Л. Джерельні свідчення штучного характеру голодомору в Україні 1932-1933 років / Л. Слободян // Українознавство. – 2013. – № 1. – С. 41-51.

Смертю смерть подолали: Голодомор в Україні 1932-1933 / ред. П. П. Панченко. – Київ : Україна, 2003. – 352 с.

Соловей Д. Ф. Сказати правду: три праці про голодомор 1932-1933 років / Д. Ф. Соловей. – Полтава : "Полтава", 2005. – 300 с.

Сталінський штурм // Політична історія України. XX століття. – Київ, 2003. – Т. 3. – С. 378-427.

Старів С. Страта Голодомом / С. Старів ; пер. з англ. Р. Доценка. – Київ : Просвіта, 2002. – 272 с.

Стасюк О. Владно-партійна вертикаль ВКП(б) та КП(б)У в період голодомору-геноциду українців / О. Стасюк // Народна творчість та етнологія. – 2020. – № 5-6. – С. 75-84.

Стасюк О. Вплив тривалого голодування на людину та трансгенераційні наслідки голодомору-геноциду / О. Стасюк // Народна творчість та етнологія. – 2019. – № 4. – С. 16-23.

Стасюк О. Голодомор був актом геноциду / О. Стасюк // Україна молода. – 2018. – **19 верес.** – С. 8-9.

Стасюк О. Нариси про Голодомор або Навіщо нам потрібно знати всю правду про геноцид українців [Текст] / О. Стасюк. – Київ : Видавництво Марка Мельника, 2019. – 216 с.

Стасюк О. Ще раз до питання дослідження голодомору 1932-1933 років / О. Стасюк // Народна творчість та етнологія. – 2016. – **№ 6.** – С. 105-106.

Стегній В. Такої трагедії ХХ століття людство не знало / В. Стегній // Демократична Україна. – 2016. – **25 листоп.** – С. 11.

Стронський Г. Й. Польське населення УСРР в умовах голодомору 1932-1933 рр. / Г. Й. Стронський // Український історичний журнал. – 2017. – **№ 4.** – С. 95-128.

Сюндюков І. Свіча вічної пам'яті / І. Сюндюков // День. – 2018. – **16-17 листоп.** – С. 6-7.

Ті, хто не хотів померати мовчки... // День. – 2017. – **25 листоп.** – С. 15.

1933 : "І чого ви ще живі ?" / упор. Т. Боряк ; Національна академія наук України, Інститут історії України. – Київ : Кліо, 2016. – 720 с.

Ткаченко Б. І. Під чорним тавром : документи, факти, спогади / Б. І. Ткаченко. – Лебедин : Білий лебідь, 1993. – 464 с.

Торба В. Витоки путінської окупації та... / В. Торба // День. – 2018. – **7-8 берез.** – С. 20.

Трагічні сторінки моєї Вітчизни: Голод 1932-1933 років у Кобеляцькому районі на Полтавщині : спогади, списки померлих / записи провів В. Голяник. – 3-є вид., доп. – Київ : Пульсари, 2008. – 192 с.

33-й голод : народна книга-меморіал / за ред. Л. Коваленко, В. Маняком. – Київ : Радянський письменник, 1991. – 584 с.

Україна в міжвоєнну добу (1921-1939) // Петровський В. Історія України: неупереджений погляд. – Харків, 2008. – С. 349-402.

Український голокост 1932-1933 : У 10 т. : Свідчення тих, хто вижив / за ред. Мицика Ю. – Київ : Києво-Могилянська Академія, 2006. – Т. 3. – 429 с.

Український хліб на експорт : 1932-1933. – Київ : ПП Сергійчук М. І., 2006. – 432 с.

Українці ставляться до держави, як до ворога. Це – наслідок Голодомору // Країна. – 2018. – **№ 45.** – С. 3-27.

Хронологія рукотворного голоду в Україні 1932-1933 // Локальна історія. – 2020. – **№ 11.** – С. 4-5.

Час великого народного болю, прокляття сталінщині : Геноцид українського народу // Цвілюк С. А. Українізація України: тернистий шлях національно-культурного відродження доби сталінізму. – Одеса, 2004. – С. 105-129.

Черкаська Г. Голодомор. Планомірне знищення українського народу / Г. Черкаська // Українська родина. – 2019. – **№ 5-6.** – С. 13-15.

Чечель Л. Голодоморні травми Донбасу / Л. Чечель // Україна молода. – 2019. – **30 січ.** – С. 11.

Чорна С. Голодомор – зброя масового знищення українців / С. Чорна // Голос України. – 2021. – 9 верес. – С. 1, 16.

Чорна С. Голодомор – це була справжня і так неоголошена війна проти України / С. Чорна // Голос України. – 2018. – **23 листоп.** – С. 3.

Чорна С. Дослідник Голодомору звинувачує Російську імперію / С. Чорна // Голос України. – 2019. – **27 лют.** – С. 13.

Шуйський І. В. Голодомор у першій столиці / І. В. Шуйський, В. А. Полянецький. – Харків : Шанс, 2008. – 288 с.

Шуткевич О. Рейдери часів Голодомору / О. Шуткевич // День. – 2017. – **8-9 груд.** – С. 21.

Щоб пам'ятали... // Віче. – 2015. – **№ 21.** – С. 5.

В літературі

Білик І. І. Яр : роман / І. І. Білик. – Київ : Український письменник, 2011. – 731 с.

Василів-Базюк Л. П'ять колосків : історична повість / Л. Василів-Базюк. – 2-ге вид., перероблене і доповнене. – Чернівці : Букрек, 2018. – 324 с.

Воскобійник О. Г. Повість моїх літ : публіцистичні спогади / О. Г. Воскобійник. – К. : Поліграфкнига, 2005. – 342 с.

Денисенко С. Н. Тіні незабутих предків : документально-публіцистична повість / С. Н. Денисенко. – Чернівці : [б. в.], 2005. – 266 с.

Доляк Н. Чорна дошка : роман / Н. Доляк. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – 368 с.

Захарченко В. І. Прибутні люди : романи, повість / В. І. Захарченко. – Київ : Грамота, 2007. – 656 с.

Ильяшук М. Сталинским курсом : повесть-быль / М. Ильяшук. – Київ : Меморіал, 2005. – 504 с.

Кучер В. С. Голод : роман / В. С. Кучер. – Сімферополь : Таврія, 1982. – 365 с.

Лобода Сергій. Відлуння : [новела] / С. Лобода. – Львів : Кальварія, 2010. – 96 с.

Наніїв П. І. Лозинова труна : докум.-біограф. повісті та оповідання / П. І. Наніїв. – Київ : Український письменник, 2001. – 275 с.

Олефіренко, М. М. Пора цвітіння терну / М. М. Олефіренко. – Київ : Україна, 2011. – 624 с.

Петренко М. Є. Сни про окраєць хліба : новели та вірші – свідчення про страшні часи голодомору / М. Є. Петренко. – Полтава : "Полтава", 2008. – 121 с.

Пеунов В. К. Шукай добро у серці своєму / В. К. Пеунов. – Донецьк : ЦСО, 2012. – 448 с.

Талан, С. Розколоте небо : роман / С. Талан. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – 346 с. – (Коронація слова).

"Я приніс Вам хліба, мамо..." : Голодомор 1932-1933 : спогади, свідчення,

розповіді, документи / упоряд. С. Герейло, І. Григорук, Н. Хайнацька. – Київ : Веселка, 2008. – 223 с.

Електронні ресурси

Тарасов О. Голодомор в Україні – світ знав, але мовчав [Електронний ресурс] / Радіо Свобода, 2017 // YouTube.unbibmk. – Електронні відеодані. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=m9_o4p1rm0A. – (дата перегляду 10.10.2021). – Назва з екрана.

Унікальні спогади про Голодомор: моторошні подробиці про геноцид – в одному зошиті [Електронний ресурс] // Сьогодні : [сайт]. – Текст. і граф. дані. – Київ, 2020. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=3QEWGXHG_s (дата звернення: 29.09.2021). – Назва з екрана.

25 листопада Україна вшановує жертв Голодоморів [Електронний ресурс] // Український інститут Національної пам'яті [офіційний веб-сайт]. – Текст. і граф. дані. – Київ, 2021. – Режим доступу: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/25-lystopada-ukraina-vshanovuie-zhertv-holodomoru-1932-1933-rr>. – (дата звернення). – Назва з екрану.

Для заміток

Бібліографічний посібник

Час великого народного болю

(до Дня пам'яті – 100-х роковин від початку масового штучного голоду 1921-1923 рр. та 75-ї річниці початку Голоду 1946 року)

Бібліографічна пам'ятка

Упорядник:

Карпінська Надія

Редактор
Комп'ютерний набір
Комп'ютерна верстка
Відповідальна за випуск

Н. Фенько
Н. Карпінська
О. Якубовський
С. Сичова

Підписано до друку 18.11.2021 16 стор. Тираж 3 прим.
Обласна бібліотека для юнацтва імені Олеся Гончара
36039, м. Полтава, вул. Олеся Гончара, 25 а
[http:// libgonchar.org](http://libgonchar.org)
E-mail: pobugonchara@ukr.net